

DIỄN VĂN KHAI MẠC HỘI THẢO KHOA HỌC “DIỆN BIÊN PHỦ - 50 NĂM NHÌN LẠI”

Phạm Xuân Hằng^(*)

Trước hết, nói về chiến dịch Điện Biên Phủ với tư cách là một sự kiện lịch sử. Trong chuyến đi thăm Việt Nam năm 1993, khi nói về nguyên nhân cuộc chiến Pháp - Việt, Tổng thống Pháp Francois Mitterrand đã phát biểu: *“Tôi nhớ cuộc đi thăm nước Pháp của Chủ tịch Hồ Chí Minh để tìm người đối thoại, nhưng không tìm được người đối thoại ở Fontenaybleau (Fontainebleau). Lúc ấy chúng ta đã buộc Việt Nam phải chiến đấu. Về phía Pháp, đó là sự sai lầm lớn...”*[1]. Như thế, nỗ lực cuối cùng của nhân dân Việt Nam muốn ngăn chặn nguy cơ chiến tranh thông qua hành xử chính trị nhân văn của Chủ tịch Hồ Chí Minh vào giữa năm 1946, đã không trở thành hiện thực. Nhân dân Việt Nam buộc phải tiến hành cuộc chiến tranh vệ quốc.

Nhân dân Việt Nam vốn đã từng chịu đựng và vượt qua biết bao đau thương trong các cuộc chiến tranh giữ nước, coi lời phát biểu của Tổng thống Francois Mitterrand là một đánh giá khách quan, sòng phẳng và dũng cảm đối với lịch sử. Chính điều đó đã làm cho chuyến đi thăm Việt Nam của ông vốn được coi là một sự kiện quan trọng đánh dấu bước ngoặt mới trong quan hệ giữa hai nước, hai dân tộc, lại càng trở nên quan trọng và mang nhiều ý nghĩa.

Tại thời điểm khởi đầu của thế kỷ 21 nhìn lại, có thể thấy rằng trận chiến

Điện Biên Phủ là một trong số rất ít sự kiện nổi bật mang tầm vóc thời đại của lịch sử thế giới trong thế kỷ 20. Không phải ngẫu nhiên mà hàng chục bộ từ điển bách khoa toàn thư xuất bản ở nhiều nước bằng nhiều thứ tiếng khác nhau đều có mục từ *“Điện Biên Phủ”*. Chỉ riêng điều đó cũng đã là một sự khẳng định ý nghĩa quan trọng và tầm vóc lớn lao của sự kiện lịch sử này.

Đọc lướt qua một số bộ bách khoa toàn thư lớn đã được xuất bản trong những năm gần đây (chẳng hạn như bộ Larousse xuất bản ở Paris năm 2000, bộ Bách khoa toàn thư Lịch sử Châu Á xuất bản ở Mỹ năm 1988, bộ Bách khoa toàn thư của trường Đại học Columbia xuất bản năm 2001 ở Mỹ và bộ Từ điển bách khoa *Brokhauss Lexikon* xuất bản ở Cộng hòa liên bang Đức năm 1982 ...) đều có thể thấy rằng cho dù cách định nghĩa và giải thích về mục từ *“Điện Biên Phủ”* có thể khác nhau, nhưng tất cả các bách khoa thư có uy tín nói trên đều nhất trí khẳng định hai sự thật lịch sử là:

Thứ nhất, tại Điện Biên Phủ, quân đội nhân dân Việt Nam đã đánh bại đội quân viễn chinh Pháp do tướng de Castries chỉ huy.

Thứ hai, chiến thắng Điện Biên Phủ của quân đội và nhân dân Việt Nam đã *góp phần quyết định* vào việc kết thúc “cuộc chiến tranh Đông Dương lần thứ nhất”

^(*) GS. TS., Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn.

Chính vì thế, thắng lợi to lớn của quân và dân Việt Nam tại chiến trường Điện Biên Phủ đã góp phần quyết định chấm dứt hoàn toàn chế độ thực dân Pháp ở Việt Nam và mở đầu sự thắng lợi của phong trào giải phóng dân tộc ở các nước thuộc địa. Đó cũng là khởi đầu cho sự sụp đổ của chế độ thực dân cũ trên phạm vi toàn thế giới. Như thế, sự kiện Điện Biên Phủ không chỉ tạo ra bước ngoặt trong tiến trình lịch sử Việt Nam, mà còn tác động mạnh mẽ đến lịch sử thế giới.

Sau nửa thế kỷ nhìn lại, chúng ta càng nhận thức rõ ràng rằng với tư cách là một trận quyết chiến chiến lược, trận Điện Biên Phủ được coi là *đỉnh cao nhất* của toàn bộ cuộc chiến tranh diễn ra ở Việt Nam từ ngày 23 tháng 9 năm 1945.

Thực tế lịch sử của cuộc kháng chiến trường kỳ đó đã khẳng định rằng trong giai đoạn đầu, từ năm 1945 đến hết năm 1949, nhân dân Việt Nam dưới sự lãnh đạo của Chính phủ Việt Nam Dân chủ Cộng hòa do Chủ tịch Hồ Chí Minh đứng đầu, đã kháng chiến bằng chính sức của mình trong tình thế bị bao vây, cô lập và không nhận được bất cứ viện trợ nào từ bên ngoài. Ngay trong tình thế đó, nhân dân Việt Nam không những đã khẳng định được ý chí sắt đá kiên quyết bảo vệ nền độc lập dân tộc, mà còn biết tự mình xây dựng lực lượng kháng chiến ngày một lớn mạnh hơn. Đó chính là cái đảm bảo chắc chắn nhất cho thắng lợi cuối cùng của cuộc kháng chiến chính nghĩa.

Tiếp đó, cục diện chiến tranh thay đổi rất nhanh chóng sau Chiến dịch Biên

giới Thu - Đông năm 1950 do đã mở được đường liên lạc quốc tế, nối liền cuộc kháng chiến với phe xã hội chủ nghĩa, qua nước Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Trung Hoa. Trong khi Trung Quốc, Liên Xô và các nước dân chủ nhân dân khác đã công nhận và đặt quan hệ ngoại giao với Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, viện trợ vật chất cho cuộc kháng chiến của nhân dân Việt Nam, thì Mỹ và một số nước khác công nhận chính phủ "Quốc gia Việt Nam" của Bảo Đại do Pháp dựng lên, viện trợ vật chất cho cuộc chiến tranh xâm lược của thực dân Pháp.

Sau mốc thời gian đó, cuộc chiến ở Đông Dương ngày càng mang tính chất quốc tế rõ rệt hơn và vì thế, nhà nghiên cứu lịch sử phải đặt trận Điện Biên Phủ vào trong bối cảnh rộng lớn của cuộc chiến tranh lạnh trên phạm vi thế giới. Do vậy, thắng lợi ở chiến trường Điện Biên Phủ không chỉ là thắng lợi của nhân dân Việt Nam mà còn là thắng lợi của tình đoàn kết quốc tế giữa nhân dân Việt Nam với tất cả lực lượng yêu chuộng hoà bình và tiến bộ trên toàn thế giới, trước hết phải kể đến sự phối hợp chiến đấu của nhân dân ba nước trên bán đảo Đông Dương, sự giúp đỡ to lớn, hiệu quả của Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa và Liên bang Xô-Việt, sự ủng hộ của phong trào phản đối chiến tranh Đông Dương của nhân dân yêu chuộng hoà bình ở Pháp và trên thế giới.

Chúng ta đã thấy *trận chiến Điện Biên Phủ có quan hệ mật thiết với hội nghị Genève*. Hai sự kiện lịch sử này xảy ra ở hai nơi cách xa nhau hàng chục

ngành dậm, một bên là chiến trường, còn bên kia là bàn hội nghị, tuy rất khác nhau về hình thức nhưng lại có quan hệ chặt chẽ với nhau và cùng hướng tới một mục đích chung là kết thúc chiến tranh và lập lại hoà bình ở Đông Dương. Hiệp định Genève được ký kết là hệ quả của trận Điện Biên Phủ, đồng thời là sự phản ánh tương quan so sánh lực lượng giữa hai phe xã hội chủ nghĩa và tư bản chủ nghĩa trong bối cảnh của chiến tranh lạnh.

Nửa thế kỷ đã trôi qua kể từ khi thung lũng Mường Thanh ngưng tiếng súng. Khoảng cách thời gian và tầm cao mới của thời đại cho phép chúng ta hôm nay bình tĩnh nhìn lại quá khứ, hiểu rõ hơn và đầy đủ hơn những gì đã diễn ra trong 50 năm qua. Nhận thức đầy đủ hơn về quá khứ là để rút ra những bài học hữu ích cho hiện tại và tương lai. Lịch sử hiểu theo ý nghĩa đó chính "*là một cuộc đối thoại không bao giờ dứt giữa hiện tại với quá khứ*" - như một nhà sử học Mỹ đã nói (Edward Hallett Carr)[2].

Trên tinh thần đó, việc các nhà khoa học Pháp và Việt Nam hôm nay cùng nhau họp mặt tại Hà Nội - thủ đô nước Việt Nam - để đối thoại về quá khứ nhằm hiểu rõ hơn về lịch sử và điều quan trọng hơn là để nắm chắc những vấn đề của hiện tại, vì một tương lai tốt đẹp, là một việc làm rất có ý nghĩa.

Suốt khoảng thời gian dài hơn hai thập kỷ sau sự kiện Điện Biên Phủ, từ 1945 đến 1975, đất nước Việt Nam còn phải tiếp tục gánh chịu thảm hoạ chiến tranh tàn khốc. Trong hoàn cảnh đó,

nhân dân Việt Nam lại tiếp tục phát huy đường lối đại đoàn kết dân tộc để kết hợp sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại trong cuộc kháng chiến chống Mỹ xâm lược. Nhân dân Việt Nam luôn ghi nhận, trân trọng sự ủng hộ, giúp đỡ to lớn và hiệu quả, cả về vật chất và tinh thần của Liên Xô, Trung Quốc, các nước dân chủ nhân dân, chính phủ và nhân dân các nước yêu chuộng hoà bình, độc lập dân tộc, tự do, dân chủ và công lý, trong đó có các lực lượng nhân dân tiến bộ và Chính phủ Pháp. Năm 1965, trong cuộc mít tinh ở Phnom Penh (Campuchia). Tổng thống Pháp Charles de Gaulle đã lên tiếng phản đối việc Mỹ ào ạt leo thang chiến tranh, đưa quân viễn chinh vào Việt Nam, đồng thời cảnh báo người Mỹ về một "*Điện Biên Phủ thứ hai*". Trong những năm tháng kháng chiến chống Mỹ, nhân dân Việt Nam đã nhận được sự giúp đỡ của những người cộng sản và nhân dân cũng như Chính phủ Pháp trong cuộc hoà đàm để đi đến chấm dứt chiến tranh và lập lại hoà bình ở Việt Nam đã diễn ra trong nhiều năm tháng ở thủ đô Paris.

Sau chiến tranh lạnh kết thúc, cũng là lúc nhân dân Việt Nam dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam bước vào công cuộc Đổi mới đất nước vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ và văn minh; đồng thời tiến hành chính sách đối ngoại độc lập, tự chủ với phương châm đa phương hoá, đa dạng hoá các mối quan hệ quốc tế, Việt Nam sẵn sàng là bạn, là đối tác tin cậy của các nước vì hoà bình, hợp tác và phát triển.

Trong vòng 10 năm qua, chúng ta vui mừng nhận thấy quan hệ Việt - Pháp, Pháp - Việt đã có những tiến bộ đáng kể trên nhiều lĩnh vực. Cuộc Hội thảo của chúng ta hôm nay cũng thảo luận về những cơ hội và thách thức của mối quan hệ giữa hai nước, hai dân tộc, nhằm góp

phần làm cho mối quan hệ đó ngày càng trở nên gần gũi hơn, tốt đẹp hơn.

Trên tinh thần đó, cho phép tôi tuyên bố khai mạc *Hội thảo Điện Biên Phủ - 50 năm nhìn lại*. Kính chúc cuộc Hội thảo thành công tốt đẹp.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Cục văn thư và Lưu trữ Nhà nước, *Chiến tranh Đông Dương qua tiếng nói của binh lính Pháp*, NXB Quân đội Nhân dân, H., 2004, tr.11
2. Carr, Edward H., *Was ist Geschichte*, (1961) 1971, Kohlhammer, Stuttgart, tr.29.

VNU. JOURNAL OF SCIENCE, SOC., SCI., HUMAN., T.XX, N₂, 2004

THE OPENING SPEECH AT THE SIMINAR: DIEN BIEN PHU - 50 YEARS IN RETROSPECT

Prof. Dr. Pham Xuan Hang

College of Social Sciences and Humanities - VNU

The opening speech brings up two issues:

Firstly, the research on Dien Bien Phu victory as a historical event in order to achieve accurate and objective assessments to the impacts of the victory on the historical process of the national defence in Vietnamese culture, as well as to the remarkable impacts on the national liberation movements in the world.

Secondly, the Vietnam - France relationship since Dien Bien Phu - Geneva (1945), especially the improvement of the cooperation between the two countries in multilateral and diversifying guidelines in the Doimoi process of Vietnam.